

AUGLÝSING

um Evrópuráðssamning um aðgerðir gegn mansali.

Hinn 23. febrúar 2012 var framkvæmdastjóra Evrópuráðsins afhent fullgildingarskjal Íslands vegna Evrópuráðssamnings um aðgerðir gegn mansali sem gerður var í Varsjá 16. maí 2005. Alþingi hafði hinn 17. mars 2007, með þingsályktun nr. 28/133, heimilað ríkisstjórninni að hefja undirbúning að fullgildingu samningsins.

Samningurinn öðlaðist gildi gagnvart Íslandi 1. júní 2012 og er birtur sem fylgiskjal með auglýsingu þessari.

Þetta er hér með gert almenningi kunnugt.

Utarríkisráðuneytinu, 9. desember 2021.

F. h. r.
Martin Eyjólffson.

Anna Jóhannsdóttir.

Fylgiskjal.**EVROPURÁÐSSAMNINGUR****um aðgerðir gegn mansali**

Varsjá, 16.V.2005

Formálsorð

- Aðildarríki Evrópuráðsins og aðrir sem undirrita samning þennan,
sem álíta að markmið Evrópuráðsins sé að efla einingu meðal aðildarríkjanna,
sem álíta að mansal sé mannréttindabrot og gangi í berhögg við mannlega reisn og friðhelgi mannsins,
sem álíta að mansal geti leitt til þrældóms þolenda,
sem álíta að virðing fyrir réttindum þolenda, vernd þolenda og aðgerðir gegn mansali hljóti að vera meginmarkmið,
sem álíta að allar aðgerðir eða framtak gegn mansali verði að vera án mismununar, taka mið af jafnrétti kynjanna og réttindum barna,
sem minnst yfirlýsingar utanríkisráðherra aðildarríkjanna á 112. (14.-15. maí 2003) og 114. (12.-13. maí 2004) fundi ráðherranefndarinnar þar sem leitað var eftir því að Evrópuráðið eflði aðgerðir sínar gegn mansali,
sem hafa í huga sáttmálann um verndun mannréttinda og mannfrelsis (frá 1950) og bókanir við hann,
sem hafa í huga tilmæli ráðherranefndarinnar til aðildarríkja Evrópuráðsins: Tilmæli nr. R (91) 11 um kynferðislega misneytingu, klám, vændi og verslun með börn og ungmenni, tilmæli nr. R (97) 13 um ógnanir við vitni og réttindi málsvarnar, tilmæli nr. R (2000) 11 um aðgerðir gegn mansali í þágu kynferðislegrar misneytingar og tilmæli Rec (2001) 16 um að vernda börn gegn kynferðislegri misneytingu, og tilmæli (2002) 5 um að vernda konur gegn ofbeldi,
sem hafa í huga eftirtalin tilmæli þings Evrópuráðsins: tilmæli 1325 (1997) um mansal á konum og nauðungarvændi í aðildarríkjum Evrópuráðsins, tilmæli 1450 (2000) um ofbeldi gegn konum í Evrópu, tilmæli 1545 (2002) um átak gegn mansali á konum, tilmæli 1610 (2003) um fólksflutninga í tengslum við mansal á konum og vændi, tilmæli 1611 (2003) um viðskipti með líffæri í Evrópu, tilmæli 1663 (2004) um þrælahald inni á heimilum: ánauð, vistráðningu (au-pair) og póstverslun með brúðir,
sem hafa í huga rammaákvörðun ráðs Evrópusambandsins frá 19. júlí 2002 um baráttuna gegn mansali, rammaákvörðun ráðs Evrópusambandsins frá 15. mars 2001 um stöðu brotþola við meðferð sakamála og tilskipun ráðs Evrópusambandsins frá 29. apríl 2004 um dvalarleyfi ríkisborgara þriðja lands sem eru þolendur mansals eða sem hafa verið andlag aðgerðar sem miðar að því að greiða fyrir ólöglegum innflutningi fólks og hafa samvinnu við lögbær yfirvöld,
sem taka tilhlýðilegt tillit til sammings Sameinuðu þjóðanna gegn fjölþjóðlegri, skipulagðri glæpastarfsemi og bókunar við hann um að koma í veg fyrir, stöðva og refsa fyrir mansal, einkum á konum og börnum, í því augnamiði að bæta þá vernd sem í þeim felst og þróa þær viðmiðunarreglur sem í þeim eru settir,
sem taka tilhlýðilegt tillit til annarra fjölþjóðlegra lagagerninga sem varða aðgerðir gegn mansali,
sem taka tillit til nauðsynjar þess að undirbúa gerð ítarlegs, fjölþjóðlegs lagagernings sem lýtur að mannréttindum þolenda mansals og kveður á um sérstakt eftirlitskerfi,
hafa orðið ásátt um eftirfarandi:

I. KAFLI

Markmið, gildissvið, meginregla um bann við mismunun og skilgreiningar.

1. gr.

Markmiðin með samningnum.

1. Markmiðin með samningi þessum eru:
 - a) Að koma í veg fyrir mansal og berjast gegn því og tryggja jafnframt jafnrétti kynjanna,
 - b) að standa vörð um mannréttindi þolenda mansals, koma á heildstæðu rammafyrirkomulagi til verndar og aðstoðar þolendum og vitnum og tryggja jafnframt jafnrétti kynjanna og skilvirka rannsókn og saksókn,
 - c) að stuðla að alþjóðlegu samstarfi í tengslum við aðgerðir gegn mansali.
2. Með samningi þessum er komið á sérstöku eftirlitskerfi í því skyni að tryggja skilvirka framkvæmd samningsaðila á ákvæðum hans.

2. gr.

Gildissvið.

Samningur þessi tekur til hvers kyns mansals, innanlands sem landa á milli, hvort sem það tengist skipulagðri glæpastarfsemi eður ei.

3. gr.

Meginregla um bann við mismunun.

Framkvæmd samningsaðila á ákvæðum þessa samnings, einkum svigrúm til aðgerða til að vernda og efla réttindi þolenda, skal tryggð án mismununar af neinu tagi, svo sem á grundvelli kynferðis, kynþáttar, litarháttar, tungumáls, trúarbragða, stjórnmálaskoðana eða annarra skoðana, þjóðernis eða þjóðfélagsstöðu, tengsla við minnihlutahóp, eigna, uppruna eða annarrar stöðu.

4. gr.

Skilgreiningar.

Í samningi þessum hafa eftirfarandi hugtök þá merkingu sem hér segir:

- a) „Mansal“ merkir að taka í þjónustu sína, flytja, afhenda, hýsa eða taka við einstaklingum, með því að hóta valdbeitingu eða beita valdi eða með annars konar nauðung, brotnámi, svikum, blekkingum, misnotkun valds eða varnarleysis viðkomandi eða með því að afhenda eða taka við greiðslu eða ágóða í því augnamiði að fá fram samþykki einstaklings, sem hefur vald yfir öðrum einstaklingi, til að koma fram misneytingu. Í misneytingu felst m.a., að minnsta kosti, að fénýta sér vændi annarra eða kynferðisleg misneyting í annarri mynd, nauðungarvinna eða nauðungarþjónusta, þrælkun eða aðgerðir í líkingu við þrælkun, ánauð eða það að fjarlægja líffæri,
- b) samþykki þolenda „mansals“ við fyrirhugaða misneytingu, er um getur í a-lið þessarar greinar, skiptir ekki máli hafi einhverjum þeim aðferðum er um getur í a-lið verið beitt,
- c) að taka í þjónustu sína, flytja, afhenda, hýsa eða taka við barni í því skyni að fénýta það telst „mansal“ jafnvel þó að ekki sé beitt neinum þeim aðferðum er um getur í a-lið þessarar greinar,
- d) „barn merkir sérhvern einstakling undir átján ára aldri,
- e) „þolandi“ merkir einstakling sem er andlag mansals eins og það er skilgreint í þessari grein.

II. KAFLI

Forvarnir, samstarf og aðrar aðgerðir.

5. gr.

Forvarnir gegn mansali.

1. Hver samningsaðili skal gera ráðstafanir til þess að koma á eða efla samhæfingu milli ólíkra stofnana sem starfa að forvörnum og berjast gegn mansali.
2. Hver samningsaðili skal ákvarða og/eða styrkja skilvirka stefnu og áætlanir til að koma í veg fyrir mansal með aðgerðum á borð við: rannsóknir, upplýsingu, vitundarvakningu, fræðsluáttak, félagslegt og efnahagslegt frumkvæði og námskeiðahald, einkum fyrir þá sem eru berskjaldaðir fyrir mansali og þá fagmenn sem láta sig mansal varða.

3. Hver samningsaðili skal beita sér fyrir aðferðum sem eru reistar á mannréttindum og beita sambættingu kynja- og jafnréttissjónarmiða og taka mið af hagsmunum barna við mótun, framkvæmd og mat á öllum stefnumiðum og áætlunum sem um getur í 2. mgr.
4. Hver samningsaðili skal gera viðeigandi ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að fólksflutningar geti farið löglega fram, einkum með því að viðeigandi stofnanir hans dreifi réttum upplýsingum um þau skilyrði sem gilda um löglega komu til og dvöl á yfirráðasvæði hans.
5. Hver samningsaðili skal gera sérstakar ráðstafanir til að draga úr hættunni á því að börn verði seld mansali, einkum með því að búa þeim vernd í umhverfi sínu.
6. Ráðstafana, sem eru ákvarðaðar í samræmi við ákvæði þessarar greinar, skulu, eftir atvikum gera ráð fyrir aðkomu frjálsra félagasamtaka, annarra viðeigandi samtaka og annarra eininga borgaralegs samfélags sem fást við forvarnir gegn mansali og vernd þolenda eða aðstoð við þá.

6. gr.

Aðgerðir til að draga úr eftirspurn.

Hver samningsaðili skal leitast við að draga úr þeirri eftirspurn sem stuðlar að hvers kyns misneytningu einstaklinga, einkum kvenna og barna, sem leiðir til mansals, með því að taka upp eða efla aðgerðir á sviði löggjafar, stjórnslu, menntunar, félagsmála, menningarmála og aðrar aðgerðir, þar á meðal:

- a) Rannsóknir á bestu starfsvenjum, aðferðum og áætlunum,
- b) vitundarvakningu um ábyrgð og mikilvægt hlutverk fjölmiðla og borgaralegs samfélags við að benda á eftirspurn sem eina af meginorsökum mansals,
- c) markvissar upplýsingaherferðir þar sem opinber yfirvöld og stefnumótendur koma m.a. að málum, eftir því sem við á,
- d) forvarnaraðgerðir, að meðtalinni fræðslu fyrir drengi og stúlkur meðan á skólagöngu þeirra stendur, þar sem lögð er áhersla á að kynjamismunur er ólíðandi og hefur skelfilegar afleiðingar, á mikilvægi jafnréttis kynjanna og á mannlega reisn og friðhelgi sérhverrar mannværu.

7. gr.

Ráðstafanir á landamærum.

1. Samningsaðilar skulu, með fyrirvara um alþjóðlegar skuldbindingar varðandi frjálsa för fólks, efla eftirlit á landamærum, eftir því sem unnt er og nauðsyn krefur, til þess að koma í veg fyrir og koma upp um mansal.
2. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar viðeigandi ráðstafanir til þess að koma í veg fyrir, eftir því sem unnt er, að flutningatæki, sem flytjendur í atvinnurekstri reka, séu notuð þegar viðhöfð er háttsemi sem gerð er refsiverð í samræmi við samning þennan.
3. Fyrirnefnd lagaákvæði eða ráðstafanir skulu, meðal annars, eftir því sem við á og með fyrirvara um gildandi alþjóðasamninga, skylda flytjendur í atvinnurekstri, að meðtöldum flutninga-fyrirtækjum eða eigendum eða rekendum hvers kyns flutningatækja, til þess að ganga úr skugga um að allir farþegar séu með ferðaskilríki sem er krafist vegna komu til viðtökuríkisins.
4. Hver samningsaðili skal gera nauðsynlegar ráðstafanir, í samræmi við landslög sín, til þess að sett verði ákvæði um viðurlög við því að sinna ekki þeirri skyldu sem kveðið er á um í 3. mgr. þessarar greinar.
5. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, sem kunna ð vera nauðsynleg til þess að gera kleift, í samræmi við landslög hans, að synja einstaklingum, sem eru viðriðnir háttsemi sem er gerð refsiverð samkvæmt þessum samningi, um að koma inn á landsvæði hans eða að afturkalla vegabréfsáritanir slíkra einstaklinga.
6. Samningsaðilar skulu efla samstarf vinnu þeirra sem annast landamæraeftirlit, meðal annars með því að koma á beinum samskiptum og viðhalda þeim.

8. gr.

Öryggi og stjórn skilríkja.

Hver samningsaðili skal samþykkja nauðsynlegar ráðstafanir:

- a) Til þess að tryggja að ferða- eða persónuskilríki, sem hann gefur út, séu þess eðlis að ekki sé auðhlaupið að því að misnota þau og falsa eða breyta þeim, endurgera eða gefa þau út á ólöglegan hátt og
- b) til að tryggja að ferða- og persónuskilríki, sem samningsaðilinn gefur út eða eru gefin út í umboði hans, séu traust og örugg og að koma í veg fyrir að þau séu framleidd og gefin út ólöglega.

9. gr.

Lögmæti og gildi skilríkja.

Aðildarríki skal, að beiðni annars aðildarríkis og í samræmi við landslög sín og innan eðlilegra tímamarka, ganga úr skugga um lögmæti og gildi ferða- eða persónuskilríkja sem gefin eru út, eða gefið er til kynna að hafi verið gefin út, í umboði þess og grunur leikur á að séu notuð við mansal.

III. KAFLI

**Ráðstafanir til að standa vörð um og efla réttindi þolenda
og um leið að tryggja jafnrétti kynjanna.**

10. gr.

Að staðfesta deili á þolendum.

1. Hver samningsaðili skal sjá lögbærum yfirvöldum sínum fyrir hæfu og sérmenntuðu starfsfólki á sviði forvarna og aðgerða gegn mansali, við að staðfesta deili á þolendum og aðstoða þá, þar á meðal börn, og skal tryggja að mismunandi yfirvöld vinni saman og með víðeigandi hjálparstofnunum, þannig að hægt sé að staðfesta deili á þolendum eftir aðferð þar sem tekið er eðlilegt tillit til sérstöðu þolenda sem eru konur og börn og, eftir því sem við á, gefa út fyrir þá dvalarleyfi að uppfylltum þeim skilyrðum sem kveðið er á um í 14. gr. þessa samnings.
2. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til að staðfesta deili á þolendum, eftir því sem við á, í samvinnu við aðra samningsaðila og hlutaðeigandi hjálparstofnanir. Hafi lögbær yfirvöld rökstuddan grun um að einstaklingur hafi verið þolandi mansals skal hver samningsaðili tryggja að viðkomandi verði ekki fluttur frá yfirráðasvæði hans fyrr en fyrrnefnd yfirvöld hafa gengið úr skugga um hvort um þolanda brots, sem kveðið er á um í 18. gr. þessa samnings, sé að ræða og skal hann jafnframt tryggja að viðkomandi einstaklingur njóti þeirrar aðstoðar sem kveðið er á um í 1. og 2. mgr. 12. gr.
3. Þegar aldur þolanda er óljós og ástæða er til að ætla að þolandinn sé barn skal ganga út frá því að viðkomandi einstaklingur sé barn og skal hann njóta sérstakrar verndar meðan aldur hans er sannreyndur.
4. Um leið og staðfest eru deili á fylgdarlausu barni sem þolanda skal hver samningsaðili:
 - a) Sjá til þess að lögráðamaður, stofnun eða yfirvald, komi fram fyrir hönd barnsins og gæti hagsmuna þess sem best,
 - b) gera nauðsynlegar ráðstafanir til þess að staðfesta deili á barninu og ríkisfang þess,
 - c) gera allt sem í valdi hans stendur til að hafa uppi á fjölskyldu barnsins þegar það þjónar hagsmunum þess best.

11. gr.

Friðhelgi einkalífs.

1. Hver samningsaðili skal vernda einkalíf þolenda og gæta nafnleyndar þeirra. Persónuupplýsingar um þau skulu vistaðar og nýttar í samræmi við þau skilyrði sem kveðið er á um í samningi um vernd einstaklinga varðandi vélræna vinnslu persónuupplýsinga (SES nr. 108).
2. Hver samningsaðili skal samþykkja ráðstafanir, einkum til að tryggja að hvorki verði sögð deili á barni, sem þolanda mansals, né greint frá atriðum, sem gera slíka staðfestingu mögulega, opinberlega í fjölmiðlum eða með öðrum hætti, nema í undantekningartilvikum, til þess að auðvelda leit að ættingjum eða tryggja, með öðrum hætti, velferð barnsins og að það njóti verndar.
3. Hver samningsaðili skal kanna þann kost að samþykkja, í samræmi við 10. gr. sáttmálans um verndun mannréttinda og mannfrelsis, eins og Mannréttindadómstóll Evrópu túlkar hana, ráðstaf-

anir sem miða að því að hvetja fjölmiðla til þess að vernda einkalíf og kenni þolenda með innra verklagi eða reglusetningu eða sameiginlegum reglum.

12. gr.

Aðstoð við þolendur.

1. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til að aðstoða þolendur við að ná líkamlegum, sálrænum og félagslegum bata. Aðstoðin taki að minnsta kosti til eftirtalinna atriða:
 - a) Lífskjara, sem tryggja þeim lífsafkomu, með ráðstöfunum á borð við: öruggt húsnæði við hæfi, sálfræðilega og efnislega aðstoð,
 - b) aðgangs að brýnni lækni meðferð,
 - c) þýðinga- og túlkunarþjónustu, þegar þörf krefur,
 - d) ráðgjafar og upplýsinga, einkum um lagalegan rétt þeirra og þá þjónustu sem þeim stendur til boða, á tungumáli sem þau skilja,
 - e) aðstoðar til að unnt sé að bera fram rétti þeirra og hagsmuni og fjalla um þá á viðeigandi stigum saksóknar gegn brotamönnum,
 - f) aðgangs barna að menntun.
2. Hver samningsaðili skal taka tilhlýðilegt tillit til öryggis- og verndarþarfa þolandans.
3. Að auki skal hver samningsaðili láta þeim þolendum sem dvelja löglega á yfirráðasvæði hans, hafa ekki nægilegt fé milli handa og þurfa á slíkri aðstoð að halda, í té lækni aðstoð eða aðra aðstoð.
4. Hver samningsaðili skal samþykkja reglur sem heimila þolendum, sem hafa löglega búsetu á yfirráðasvæði hans, aðgang að vinnumarkaði, starfsþjálfun og menntun.
5. Hver samningsaðili skal gera ráðstafanir, eftir því sem við á og í samræmi við þau skilyrði sem kveðið er á um í landslögum hans, til að eiga samstarf við frjáls félagasamtök, önnur viðeigandi samtök eða aðrar einingar borgaralegs samfélags sem veita þolendum aðstoð.
6. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til að tryggja að aðstoð við þolanda sé óháð því hvort viðkomandi vilji bera vitni.
7. Við framkvæmd ákvæða þessarar greinar skal hver samningsaðili tryggja að þjónusta sé veitt með samþykki viðkomandi og vitneskju og að tekið sé tilhlýðilegt tillit til sérþarfa þeirra einstaklinga sem eru berskjaldaðir og réttinda barna hvað varðar húsaskjól, menntun og viðeigandi heilsugæslu.

13. gr.

Afturbata- og umþóttunartímabil.

1. Hver samningsaðili skal gera ráð fyrir a.m.k. 30 daga afturbata- og umþóttunartímabil í landslögum sínum þegar rökstuddur grunur er um að viðkomandi einstaklingur sé þolandi mansals. Þetta tímabil á að nægja til þess að viðkomandi einstaklingur geti náð sér og flúið áhrif þeirra sem stunda mansal og/eða tekið upplýsta ákvörðun um samstarf við lögbær yfirvöld. Ekki er hægt að fullnægja úrskurði um brottvísun viðkomandi einstaklings á þessu tímabili. Þetta ákvæði hefur ekki áhrif á starf lögbærra yfirvalda á öllum stigum viðkomandi málsmeðferðar innanlands, einkum hvað varðar rannsókn og saksókn vegna umræddra brota. Samningsaðilar skulu heimila viðkomandi einstaklingum að dvelja á yfirráðasvæði þeirra á fyrrnefndu tímabili.
2. Á tímabilinu skulu þeir einstaklingar er um getur í 1. mgr. þessarar greinar eiga kost á þeim ráðstöfunum sem kveðið er á um í 1. og 2. mgr. 12. gr.
3. Samningsaðilar eru ekki bundnir af því að virða þennan frest ef ástæður, sem varða allsherjarreglu, koma í veg fyrir það eða ef í ljós kemur að gert sé tilkall til stöðu þolanda með óréttmætum hætti.

14. gr.

Dvalarleyfi.

1. Hver samningsaðili skal gefa út endurnýjanlegt dvalarleyfi til handa þolendum, í öðru hvoru eftirtalinna tilvika eða báðum:

- a) ef lögbært yfirvald telur dvöl þeirra nauðsynlega vegna persónulegra aðstæðna þeirra,
 - b) ef lögbært yfirvald telur dvöl þeirra nauðsynlega vegna samvinnu þeirra við lögbær yfirvöld við rannsókn eða við meðferð sakamáls.
2. Þegar slíkt er nauðsynlegt í lagalegu tilliti, skal gefa út dvalarleyfi fyrir börn, sem eru þolendur mansals, með hagsmuni barnsins að leiðarljósi, og endurnýja slík dvalarleyfi með sömu skilyrðum eftir atvikum.
 3. Sé dvalarleyfi ekki endurnýjað eða það afturkallað skal það gert með fyrirvara um þau skilyrði sem landslög viðkomandi samningsaðila kveða á um.
 4. Leggi þolandi fram umsókn um annars konar dvalarleyfi skal viðkomandi samningsaðili taka tillit til þess að þolandinn hefur eða hefur haft dvalarleyfi skv. 1. mgr.
 5. Með hliðsjón af skuldbindingum samningsaðilanna, er um getur í 40. gr. þessa samnings, skal hver samningsaðili ganga úr skugga um að veiting dvalarleyfis samkvæmt þessu ákvæði hafi ekki áhrif á réttinn til að sækja um hæli og njóta hælís.

15. gr.

Bætur og lagaleg úrlausn.

1. Hver samningsaðili skal tryggja að þolendur mansals hafi, allt frá því þeir komast fyrst í samband við lögbær yfirvöld, aðgang að upplýsingum um viðeigandi dóms- og stjórnáskilmeðferð á tungumáli sem þeir skilja.
2. Hver samningsaðili skal, í landslögum sínum, kveða á um rétt þolenda til lögfræðiaðstoðar og gjafsóknar með þeim skilyrðum sem kveðið er á um í landslögum hans.
3. Hver samningsaðili skal, í landslögum sínum, kveða á um rétt þolenda til að krefja brotamenn bóta.
4. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til að tryggja þolendum bætur eftir skilyrðum landslaga hans, t.d. með stofnun bótasjóðs þolenda eða ráðstöfunum eða áætlunum sem miða að félagslegri aðstoð og félagslegri aðlögun þolenda mansals sem hægt væri að fjármagna með fjármunum sem fengjust með því að gera þær ráðstafanir sem kveðið er á um í 23. gr.

16. gr.

Heimflutningur og endurkoma þolenda.

1. Samningsaðilinn, þar sem þolandi hefur ríkisfang eða hafði rétt til fastrar búsetu við komu til yfirráðasvæðis viðtökusamningsaðilans, skal greiða fyrir og samþykkja endurkomu hans, að teknu tilhlýðilegu tilliti til réttar hans, öryggis og mannglegrar reisnar og án óeðlilegrar eða ástæðulausrar tafar.
2. Þegar samningsaðili lætur flytja þolanda aftur til annars ríkis skal það gert að teknu tilhlýðilegu tilliti til réttar, öryggis og mannglegrar reisnar viðkomandi einstaklings og til stöðu málareksturs, sem tengist því að hann er þolandi mansals, og skal slíkur flutningur helst vera af fúsum og frjálsum vilja fyrrnefnds einstaklings.
3. Samningsaðili, sem beiðni er beint til, skal, að beiðni viðtökusamningsaðila, sannreyna hvort einstaklingur sé ríkisborgari hans eða hafi haft rétt til fastrar búsetu á yfirráðasvæði hans við komu til yfirráðasvæðis viðtökusamningsaðilans.
4. Í því skyni að greiða fyrir endurkomu þolanda mansals, sem er án réttra skilríkja, skal samningsaðili, þar sem hlutaðeigandi einstaklingur hefur ríkisfang eða hafði, við komu til yfirráðasvæðis viðtökusamningsaðilans, rétt til fastrar búsetu, fallast á, að beiðni viðtökusamningsaðilans, að gefa út ferðaskilríki eða aðrar heimildir sem kunna að vera nauðsynlegar til þess að gera fyrrnefndum einstaklingi kleift að ferðast til yfirráðasvæðis hans og koma inn á það á ný.
5. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til að koma á áætlunum um heimflutning með þátttöku viðeigandi innlendra eða alþjóðlegra stofnana og frjálsra félagasamtaka. Markmiðið með slíkum áætlunum er að koma í veg fyrir endurtekingu brota gagnvart þolendum. Hver samningsaðili skal kappkosta að styðja enduradlögun þolenda að samfélagi þess samningsaðila sem snúið er aftur til, að meðtalinni aðlögun að skólakerfi og vinnumarkaði, einkum með því að gera þeim kleift að afla sér fagmenntunar og

bæta hana. Þegar börn eiga í hlut skulu þessar áætlanir gera þeim kleift að njóta réttar til menntunar og fela í sér ráðstafanir sem tryggja viðunandi umönnun eða viðtökur fjölskyldu eða viðeigandi umönnunarstofnana.

6. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til að veita þolendum, eftir því sem við á og í samráði við hvern þann samningsaðila annan sem á hlut að máli, upplýsingar um tengiliði hjá þeim stofnunum sem geta aðstoðað þá í endurkomu- eða heimalandi, til dæmis löggæsluembættum, frjálsum félagasamtökum, starfsstéttum lögmanna sem geta veitt ráðgjöf og félagsmálastofnunum.
7. Börn, sem eru þolendur mansals, skal ekki flytja aftur til ríkis séu líkur á, að afloknu áhættu- og öryggismati, að endurkoma þjóni ekki hagsmunum barnsins.

17. gr.

Jafnrétti kynjanna.

Þegar samningsaðilar gera þær ráðstafanir er um getur í þessum kafla skulu þeir stuðla að jafnrétti kynjanna og styðjast við samþættingu kynja- og jafnréttissjónarmiða við þróun, framkvæmd og mat þeirra.

IV. KAFLI

Efnislegur refsiréttur.

18. gr.

Saknæmi mansals.

Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að gera þá háttsemi er um getur í 4. gr. samnings þessa refsiverða þegar um ásetning er að ræða.

19. gr.

Saknæmi þess að nýta sér þjónustu þolanda mansals.

Hver samningsaðili skal ihuga að setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að gera þá háttsemi, að nýta sér þá þjónustu sem er andlag misneytingar, eins og um getur í a-lið 4. gr. samnings þessa, hafandi vitneskju um að viðkomandi einstaklingur er þolandi mansals, refsiverða eftir landslögum.

20. gr.

Saknæmi verknaðar sem tengist ferða- eða persónuskilríkjum.

Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að gera eftirfarandi háttsemi refsiverða þegar um ásetning er að ræða og tilgangurinn er að stuðla að mansali:

- a) Að falska ferða- eða persónuskilríki,
- b) að afla sér eða útvega slík skilríki,
- c) að halda eftir, fjarlægja, fela, skemma eða eyðileggja ferða- eða persónuskilríki annars einstaklings.

21. gr.

Tilraun til brots og aðstoð við það eða hvatning til þess.

1. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að gera þá háttsemi refsiverða, þegar um ásetning er að ræða, að aðstoða við eða hvetja til þess að eitthvert þeirra brota, sem gerð eru refsiverð skv. 18. og 20. gr. samnings þessa, séu framin.
2. Hver aðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að gera þá háttsemi refsiverða, þegar um ásetning er að ræða, að gera tilraun til þess að fremja eitthvert þeirra brota, sem gerð eru refsiverð skv. 18. gr. og a-lið 20. gr. samnings þessa

22. gr.

Refsiábyrgð lögaðila.

1. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að tryggja að unnt sé að lýsa ábyrgð á hendur lögaðila fyrir háttsemi sem gerð er refsiverð samkvæmt ákvæðum samnings þessa og er framið honum til hagsbóta af einstaklingi sem annaðhvort aðhefst einn eða sem hluti af einingu innan lögaðilans og gegnir forustuhlutverki innan lögaðilans sem er grundvallað á:
 - a) Heimild til að koma fram fyrir hönd lögaðilans,
 - b) valdi til að taka ákvörðun fyrir hönd lögaðilans,
 - c) valdi til að fara með stjórn mála innan lögaðilans.
2. Auk þeirra tilvika, sem þegar er kveðið á um í 1. mgr., skal hver samningsaðili gera nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja að unnt sé að lýsa refsíábyrgð á hendur lögaðila, hafi skortur á eftirliti eða stjórnun af hálfu einstaklings sem um getur í 1. mgr., gert einstaklingi, sem aðhefst í umboði fyrrnefnds lögaðila, kleift að fremja refsilagabrot, sem gert er refsivert í samræmi við samning þennan, lögaðilanum til hagsbóta.
3. Ábyrgð lögaðila getur, með fyrirvara um ákvæði meginreglna landslaga viðkomandi samningsaðila, lotið að refsí- eða einkamálarétti eða verið stjórnábyrgð eðlis.
4. Slík ábyrgð hefur engin áhrif á refsíábyrgð þeirra einstaklinga sem hafa framið brotið.

23. gr.

Viðurlög og ráðstafanir.

1. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og aðrar samþykkja ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að tryggja að viðurlög við þeim refsilagabrotum, sem gerð eru refsiverð í samræmi við 18. til 21. gr., séu áhrifarík, hæfileg og letjandi. Meðal viðurlaga við brotum, sem gerð eru refsiverð í samræmi við 18. gr. og einstaklingar fremja, skulu vera refsingar sem fela í sér frelsis-sviptingu og geta leitt til framsals.
2. Hver samningsaðili skal sjá til þess að lögaðilar, sem gerðir eru ábyrgir í samræmi við ákvæði 22. gr., þoli áhrifaríka, hæfilega og letjandi refsingu samkvæmt hegningarlögum eða sæti annars konar viðurlögum eða ráðstöfunum, þar með talið sektum..
3. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að geta gert upptæka eða svipt viðkomandi aðila gagnsmunum og hagnaði af refsilagabrotum, sem gerð eru refsiverð í samræmi við 18. gr. og a-lið 20. gr. samnings þessa, eða eignir sem samsvara slíkum hagnaði.
4. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, sem gera kleift að loka, tímabundið eða endanlega, hverri þeirri stofnun sem var notuð til að stunda mansal, með fyrirvara um rétt grandalausra þriðju aðila, eða að neita brotamanni, tímabundið eða endanlega, um að stunda þá starfsemi sem brotið var framið í tengslum við.

24. gr.

Aðstæður sem auka á saknæmi.

Hver samningsaðili skal tryggja að eftirtaldar aðstæður teljist aðstæður sem auka á saknæmi þegar ákveðin er refsing vegna brota sem gerð eru refsiverð í samræmi við 18. gr. samnings þessa:

- a) með brotinu var lífi þolanda stofnað í hættu vísvitandi eða fyrir stórfellt gáleysi,
- b) brotið var framið á barni,
- c) gerandi er opinber starfsmaður við skyldustörf,
- d) brotið var framið á vegum glæpasamtaka.

25. gr.

Fyrri sakfelling.

Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir til þess að hægt verði, við ákvörðun refsingar, að taka tillit til endanlegra dóma, sem felldir hafa verið hjá öðrum samningsaðila, í tengslum við brot sem gerð eru refsiverð í samræmi við samning þennan.

26. gr.

Ákvæði um undanþágu frá refsingu.

Hver samningsaðili skal, í samræmi við grundvallarreglur réttarkerfis síns, kveða á um þann kost að þolendum verði ekki refsað fyrir aðild sína að ólöglegri starfsemi, enda hafi þeir verið þvinguð til þátttöku.

V. KAFLI

Rannsókn, saksókn og lög um málsmeðferð.

27. gr.

Einhliða aðgerðir og aðgerðir í krafti embættis.

1. Hver samningsaðili skal tryggja að rannsókn á brotum eða saksókn vegna brota sem gerð eru refsiverð í samræmi við samning þennan sé óháð skýrslu eða ákæru þolanda, að minnsta kosti ef brotið var framið að öllu leyti eða að hluta til á yfirráðasvæði hans.
2. Hver samningsaðili skal tryggja að þolendur brots á yfirráðasvæði annars samningsaðila en þess þar sem þeir búa geti lagt fram kæru hjá lögbærum yfirvöldum í búseturíki sínu. Hafi hið lögbæra yfirvald, sem tekur við kærinni, ekki sjálft lögsögu í málinu skal það senda hana án tafar lögbæru yfirvaldi þess samningsaðila, sem á yfirráðasvæði þar sem brotið var framið. Kæran skal afgreidd í samræmi við landslög þess samningsaðila sem á yfirráðasvæði þar sem brotið var framið.
3. Hver samningsaðili skal tryggja, með löggjöf eða öðrum ráðstöfunum, í samræmi við skilyrði sem kveðið er á um í landslögum hans, að hver sá hópur, stofnun, félagasamtök eða frjáls félagasamtök, sem hafa að markmiði að berjast gegn mansali eða standa vörð um mannréttindi, eigi þess kost að veita þolandanum aðstoð og/eða stuðning, með samþykki hans, meðan á meðferð sakamáls stendur vegna brots sem gert er refsivert í samræmi við 18. gr. þessa samnings.

28. gr.

Vernd þolenda, vitna og þeirra sem vinna með dómsmálafyrvöldum.

1. Hver samningsaðili skal setja lög eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til að veita eftirtöldum aðilum örugga og viðeigandi vernd gegn hugsanlegum hefndum eða ógnunum, einkum meðan á rannsókn og saksókn á hendur gerendum stendur eða í kjölfar rannsóknar eða saksóknar:
 - a) Þolendum,
 - b) eftir því sem við á, þeim sem kæra brot, sem gerð eru refsiverð í samræmi við 18. gr. þessa samnings, eða vinna með öðrum hætti með rannsóknaryfirvaldi eða ákærvaldi,
 - c) vitnum sem gefa vitnisburð vegna brota sem gerð eru refsiverð í samræmi við 18. gr. samnings þessa,
 - d) ef þörf krefur, ættingjum þeirra sem um getur í a- og c-lið.
2. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að tryggja og veita vernd af ýmsu tagi. Um líkamlega vernd getur verið að ræða, að finna viðkomandi ný heimkynni, breytt kenni og aðstoð við atvinnuöflun.
3. Barn, sem er þolandi, skal njóta sérstakra verndarráðstafana þar sem tekið er tillit til hagsmuna þess.
4. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til að veita meðlimum hópa, stofnana, samtaka og frjálsra félagasamtaka, sem stunda þá starfsemi sem um getur í 3. mgr. 27. gr., viðeigandi vernd gegn hugsanlegum hefndum eða ógnunum, einkum meðan á rannsókn og saksókn á hendur gerendum stendur og í kjölfar þeirra.
5. Hver samningsaðili skal íhuga að gera samninga eða samkomulag við önnur ríki um beitingu ákvæða þessarar greinar.

29. gr.

Sérhæfð yfirvöld og samræmingarstofnanir.

1. Hver samningsaðili skal gera þær ráðstafanir sem kunna að vera nauðsynlegar til að tryggja að einstaklingar eða stofnanir séu sérhæfðar í baráttunni gegn mansali og vernd þolenda. Nauðsynlegt er að sjálfstæði slíkra einstaklinga eða stofnana sé tryggt, í samræmi við grundvallarreglur

- réttarkerfis viðkomandi samningsaðila, til þess að þeim sé kleift að sinna störfum sínum á skilvirknan hátt án óeðlilegs þrýstings. Þessir einstaklingar eða starfsmenn fyrrnefndra stofnana skulu hljóta fullnægjandi þjálfun og hafa nauðsynlegt fjármagn til að sinna verkefnum sínum.
2. Hver samningsaðili skal gera þær ráðstafanir sem kunna að vera nauðsynlegar til að tryggja að stefnumið og aðgerðir ráðuneyta hans og annarra opinberra stofnana gegn mansali séu samræmd, eftir atvikum, með því að koma á fót samræmingarstofnunum.
 3. Hver samningsaðili skal bjóða fram eða efla starfsþjálfun hlutaðeigandi opinberra starfsmanna sem annast varnir og berjast gegn mansali, þ.m.t. þjálfun á sviði mannréttinda. Þjálfunin getur verið breytileg eftir stofnunum og skal, eftir því sem við á, miðast við: Aðferðir sem er beitt til þess að koma í veg fyrir mansal, saksókn þeirra sem stunda mansal og það að vernda réttindi þolenda, m.a. að vernda þolendur gegn þeim sem stunda mansal.
 4. Hver samningsaðili skal íhuga að tilnefna skýrslugerðarmenn ríkisins eða gera ráð fyrir öðrum leiðum til þess að fylgjast með aðgerðum ríkisstofnana gegn mansali og framkvæmd ákvæða landslaga.

30. gr.

Málsmeðferð fyrir dómstólum

Hver samningsaðili skal, í samræmi við sáttmálann um verndun mannréttinda og mannfrelsis, einkum 6. gr., setja lagaákvæði eða samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til að tryggja eftirfarandi við málarekstur fyrir dómstólum:

- a) að einkalíf þolenda og kenni þeirra, ef við á, séu vernduð,
- b) öryggi þolenda og að þau séu vernduð gegn ógnunum,

í samræmi við skilyrði landslaga hans, þegar þolendur eru börn að aldri, með því að sinna sérstaklega þörfum þeirra og tryggja rétt þeirra til sérstakrar verndar.

31. gr.

Lögsaga.

1. Hver samningsaðili skal setja lagaákvæði og samþykkja aðrar ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að hann geti fellt undir lögsögu sína brot, sem gerð eru refsiverð í samræmi við ákvæði samnings þessa, þegar brotið er framið:
 - a) á yfirráðasvæði hans eða
 - b) um borð í skipi sem siglir undir fána fyrrnefnds samningsaðila eða
 - c) um borð í loftfari sem er skráð samkvæmt lögum fyrrnefnds samningsaðila eða
 - d) af ríkisborgara hans eða ríkisfangslausum einstaklingi sem hefur fasta búsetu á yfirráðasvæði hans, sé brotið refsivert samkvæmt hegningarlögum, þar sem það var framið, eða sé það framið utan lögsögu sem lýtur að yfirráðasvæði hvaða ríkis sem er,
 - e) gegn ríkisborgara hans.
2. Hverjum samningsaðila er heimilt, við undirritun eða þegar skjal hans um fullgildingunni, staðfestingu, samþykki eða aðild er afhent til vörslu, að afhenda framkvæmdastjóra Evrópuráðsins yfirlýsingu um að hann áskilji sér rétt til að beita ekki, eða beita aðeins í sérstökum tilvikum eða við sérstakar aðstæður, þeim reglum um lögsögu sem mælt er fyrir um í d- og e-lið 1. mgr. þessarar greinar eða hluta þeirra.
3. Hver samningsaðili skal samþykkja ráðstafanir, eftir því sem nauðsyn krefur, til þess að hann geti fellt undir lögsögu sína þau brota sem um getur í samningi þessum, þegar meintur brotamaður er staddur á yfirráðasvæði hans og hann framselur hann ekki öðrum samningsaðila, á grundvelli ríkisfangs hans einvörðungu, að fram kominni framsalsbeiðni.
4. Geri fleiri en einn samningsaðili kröfu um lögsögu vegna meints brots, sem gert er refsivert í samræmi við ákvæði samnings þessa, skulu viðkomandi samningsaðilar hafa með sér samráð, þar sem það á við, í því skyni að ákveða innan lögsögu hvers sé mest viðeigandi að málið sé sótt.
5. Samningur þessi útilokar ekki neina refsiréttarlögsögu, sem samningsaðili fer með samkvæmt landslögum, samanber þó almennar viðmiðunarreglur þjóðaréttar.

VI. KAFLI

Alþjóðleg samvinna og samvinna við borgaralegt samfélag.

32. gr.

Meginreglur og ráðstafanir almenns eðlis varðandi alþjóðlega samvinnu.

Samningsaðilar skulu vinna saman, í samræmi við ákvæði samnings þessa og með því að beita viðeigandi alþjóðlegum og svæðisbundnum gerningum, fyrirkomulagi, sem samþykkt er á grundvelli samræmdrar eða gagnkvæmrar löggjafar, og landslögum, eins og framast er unnt, í því skyni:

- að koma í veg fyrir mansal og berjast gegn því,
- að vernda þolendur og veita þeim aðstoð,
- að rannsaka eða reka mál vegna brota, sem gerð eru refsiverð í samræmi við samning þennan.

33. gr.

Ráðstafanir sem varða einstaklinga sem eru í hættu eða horfnir.

1. Þegar samningsaðili hefur undir höndum upplýsingar sem gefa honum eðlilegar ástæður til að ætla að líf, frelsi eða líkamleg friðhelgi einstaklings, sem um getur í 1. mgr. 28. gr., sé í bráðri hættu á yfirráðasvæði annars samningsaðila skal samningsaðilinn, sem býr yfir upplýsingunum, bregðast við slíku neyðartilviki og senda síðarnefnda samningsaðilanum upplýsingarnar, án tafar, til þess að unnt sé að grípa til viðeigandi verndarráðstafana.
2. Aðilar að samningi þessum gætu skoðað þann kost að efla samvinnu sín á milli við leit að horfnum einstaklingum, einkum börnum sem saknað er, ef tiltækar upplýsingar vekja þeim grun um að viðkomandi einstaklingur sé þolandi mansals. Samningsaðilar geta, í því skyni, gert með sér tvíhliða eða marghliða samninga.

34. gr.

Upplýsingar.

1. Samningsaðilinn, sem beiðni er beint til, skal tilkynna samningsaðilanum, sem leggur fram beiðnina, um endanlegan árangur af þeim aðgerðum sem gripið hefur verið til í samræmi við ákvæði þessa kafla. Samningsaðilinn, sem beiðni er beint til, skal og upplýsa samningsaðilann, sem leggur fram beiðnina, á tafar um þær aðstæður sem útiloka að unnt sé að gera þá aðgerð sem farið er fram á eða um þær aðstæður sem líklegt má telja að valdi töfum á þeirri aðgerð.
2. Samningsaðili getur, eftir því sem landslög hans heimila og óumbeðið, látið öðrum samningsaðila í té upplýsingar, sem hefur verið aflað með eigin rannsóknum, álíti hann að afhending slíkra upplýsinga geti gagnast þeim samningsaðila sem við þeim tekur til að hefja eða framkvæma rannsókn eða reka mál vegna refsilagabrota, sem gerð hafa verið refsiverð í samræmi við samning þennan, eða geti leitt til þess að sá samningsaðili óski eftir samstarfi samkvæmt ákvæðum þessa kafla.
3. Samningsaðilinn, sem lætur upplýsingarnar í té, getur, áður en til þess kemur, óskað þess að þeim verði haldið leyndum eða þær notaðar samkvæmt settum skilyrðum. Geti samningsaðilinn, sem við upplýsingunum tekur, ekki orðið við slíkri beiðni skal hann tilkynna það þeim samningsaðila sem lætur þær í té sem aftur ákveður hvort afhenda skuli upplýsingarnar þrátt fyrir það. Þiggi samningsaðilinn, sem við upplýsingunum tekur, upplýsingarnar með settum skilyrðum skal hann uppfylla þau.
4. Allar umbeðnar upplýsingar sem varða ákvæði 13., 14. og 16. gr. og eru nauðsynlegar til að unnt sé að veita þann rétt sem ákvæði þessara greina gera skulu sendar tafarlaust að beiðni viðkomandi samningsaðila, að teknu tillýðilegu tilliti til ákvæða 11. gr. samnings þessa.

35. gr.

Samstarf við borgaralegt samfélag.

Hver samningsaðili skal hvetja yfirvöld hins opinbera og opinbera starfsmenn til að vinna með frjálsum félagasamtökum, öðrum viðeigandi samtökum og aðilum innan hins borgaralega samfélags við að koma á vel skipulögðu samstarfi í því skyni að ná fram markmiði þessa samnings.

VII. KAFLI
Eftirlitskerfi.

36. gr.

Hópur sérfræðinga á sviði aðgerða gegn mansali.

1. Hópur sérfræðinga á sviði aðgerða gegn mansali (hér á eftir nefndur „GRETA“) skal hafa eftirlit með framkvæmd samnings þess af hálfu samningsaðilanna.
2. Í GRETA skulu vera eigi færri en 10 meðlimir og eigi fleiri en 15 og skal tekið tillit til jafnvægis milli kynja og landsvæða, enn fremur til þverfaglegar sérfræðisþekkingar. Nefnd samningsaðilanna kýs meðlimi GRETA til 4 ára og er heimilt að endurnýja kjötrimabil þeirra einu sinni. Einungis ríkisborgarar aðildarríkja að samningi þessum eru gjaldgengir sem meðlimir GRETA.
3. Kosning meðlima í GRETA skal grundvölluð á eftirfarandi meginreglum:
 - a) þeir skulu valdir úr hópi einstaklinga með þroskaða siðferðisvitund sem eru þekktir fyrir viðurkennda hæfni sína á sviði mannréttinda, aðstoðar við þolendur og vernd þeirra og á sviði aðgerða gegn mansali eða hafa starfsreynslu á þeim sviðum sem fjallað er um í samningi þessum,
 - b) þeir skulu sitja í nefndinni sem sjálfstæðir einstaklingar, vera sjálfstæðir og óhlutdrægir í störfum sínum og reiðubúnir til þess að sinna skyldustörfum sínum með virkum hætti.
 - c) engir tveir meðlima GRETA skulu vera ríkisborgarar sama ríkis,
 - d) þeir ættu að vera fulltrúar helstu réttarkerfa.
4. Ráðherranefndin skal ákveða hvernig staðið skuli að kosningu meðlima GRETA, að höfðu samráði við og með einróma samþykki samningsaðila, innan eins árs frá því að samningur þessi öðlast gildi. GRETA setur sér starfsreglur.

37. gr.

Nefnd samningsaðilanna.

1. Í nefnd samningsaðilanna skulu sitja þeir fulltrúar í ráðherranefnd Evrópuráðsins sem eru fulltrúar þeirra aðildarríkja Evrópuráðsins sem eiga aðild að samningnum og fulltrúar þeirra samningsaðila sem ekki eiga aðild að Evrópuráðinu.
2. Framkvæmdastjóri Evrópuráðsins skal kveðja saman nefnd samningsaðilanna. Fyrsta fund nefndarinnar skal halda innan eins árs frá því að samningur þessi öðlast gildi til þess að unnt sé að kjósa meðlimi GRETA. Síðan kemur nefndin saman þegar þriðjungur samningsaðilanna, formaður GRETA eða framkvæmdastjóri Evrópuráðsins fer fram á það.
3. Nefnd samningsaðilanna setur sér starfsreglur.

38. gr.

Matsferli.

1. Matsferlið varðar aðila að samningnum og skiptist í lotur, en lengd þeirra er ákvörðunarefni GRETA. Við upphaf hvernar lotu velur GRETA þau sérstöku ákvæði sem reisa skal matsferlið á.
2. GRETA skilgreinir þær leiðir sem best henta við framkvæmd matsins. GRETA getur einkum samþykkt spurningalista fyrir hverja matslotu sem getur orðið grunnur að því að meta hvernig samningsaðilunum tekst til við framkvæmd samnings þessa. Spurningalistann skal senda öllum samningsaðilum. Samningsaðilar skulu fylla spurningalistann út og svara öllum öðrum beiðnum GRETA um upplýsingar.
3. GRETA getur farið fram á upplýsingar frá hinu borgaralega samfélagi.
4. GRETA getur einnig skipulagt heimsóknir til landa í samvinnu við innlend yfirvöld og „tengiliðinn“ sem þau tilnefna og með aðstoð sjálfstæðra sérfræðinga innlendra ef þörf krefur. Meðan á slíkum heimsóknum stendur getur GRETA notið aðstoðar sérfræðinga á tilteknum sviðum.
5. GRETA skal vinna skýrsludrög sem hafa að geyma greiningu GRETA að því er varðar beitingu þeirra ákvæða sem matið byggist á og uppástungur og tillögur um það hvernig viðkomandi samningsaðili geti tekið á þeim vanda sem matið leiddi í ljós. Skýrsludrögin skulu send samningsaðilanum, sem matið tók til, til umsagnar. GRETA tekur mið af umsögn hans þegar gengið er frá skýrslunni.

6. Á grundvelli þessa skal GRETA samþykkja skýrslu sína og niðurstöður viðvirkjandi þeim ráðstöfunum sem viðkomandi samningsaðili hefur gert til þess að ákvæði samnings þessa geti komið til framkvæmda. Skýrsluna skal, ásamt niðurstöðunum, senda viðkomandi samningsaðila og nefnd samningsaðilanna. Gera skal skýrslu og niðurstöður GRETA opinberar um leið og þær eru samþykktar, ásamt ummælum viðkomandi samningsaðila, ef við á.
7. Nefnd samningsaðilanna getur, með fyrirvara um matsferlið er um getur í 1.–6. mgr. þessarar greinar, samþykkt, á grundvelli skýrslu og niðurstöðna GRETA, tilmæli, sem beint er til viðkomandi samningsaðila, a) varðandi þær ráðstafanir sem gera á til að koma niðurstöðum GRETA í framkvæmd, ef nauðsyn krefur með því að setja tímamörk til að leggja fram upplýsingar um framkvæmd þeirra, og b) sem miða að því að efla samvinnu við fyrrnefndan samningsaðila í því skyni að tryggja rétta framkvæmd þessa samnings.

VIII. KAFLI

Tengsl við aðra alþjóðlega gerninga.

39. gr.

Tengsl við bókun um að koma í veg fyrir og refsa fyrir mansal, einkum kvenna og barna, sem er viðbót við samning Sameinuðu þjóðanna gegn fjölþjóðlegri, skipulagðri glæpastarfsemi.

Samningur þessi hefur ekki áhrif á réttindi og skyldur sem leiðir af bókuninni um að koma í veg fyrir, stöðva og refsa fyrir mansal, einkum kvenna og barna, sem er viðbót við samning Sameinuðu þjóðanna gegn fjölþjóðlegri, skipulagðri glæpastarfsemi, og er honum ætlað að efla þá vernd sem þar er kveðið á um og þróa reglurnar sem hún felur í sér.

40. gr.

Tengsl við aðra alþjóðlega gerninga.

1. Samningur þessi hefur ekki áhrif á réttindi og skyldur sem leiðir af öðrum alþjóðlegum gerningum, sem aðilar að þessum samningi eru aðilar að eða verða aðilar að, og hafa að geyma ákvæði um málefni sem samningur þessi tekur til og veita þolendum mansals meiri vernd og aðstoð.
2. Aðilar að samningi þessum geta gert með sér tvíhliða eða marghliða samninga um þau málefni sem samningur þessi tekur til í því skyni að auka við ákvæði hans eða efla þau, eða að greiða fyrir beitingu þeirra meginreglna sem þar koma fram.
3. Samningsaðilar, sem eru aðildarríki Evrópusambandsins, skulu í samskiptum sín á milli beita reglum Bandalagsins og Evrópusambandsins, að því marki sem reglur Bandalagsins eða Evrópusambandsins gilda um viðfangsefnið hverju sinni og eiga við hvert tilvik um sig, með fyrirvara um markmið og tilgang samnings þessa og með fyrirvara um að honum sé beitt að fullu af öðrum samningsaðilum.
4. Ekkert í samningi þessum hefur áhrif á réttindi, skyldur og ábyrgð ríkja og einstaklinga samkvæmt reglum þjóðaréttar, m.a. alþjóðlegum mannúðarlögum og alþjóðlegum mannréttindalögum og, einkum og eftir atvikum, samningi frá 1951 og viðbótarsamningi frá 1967 um réttarstöðu flóttamanna og samkvæmt meginreglunni um að vísa fólki ekki brott þangað sem líf þess eða frelsi kann að vera í hættu, eins og hún er sett fram í þeim gerningum.

IX. KAFLI

Breytingar á samningnum.

41. gr.

Breytingar.

1. Allar tillögur til breytinga, sem samningsaðili leggur fram, skal senda framkvæmdastjóra Evrópuráðsins sem kemur þeim á framfæri við aðildarríki Evrópuráðsins, undirritunarríki, samningsríki, Evrópubandalagið og ríki sem boðið er að undirrita samning þennan í samræmi við ákvæði 42. gr. og ríki sem boðin er aðild að samningi þessum í samræmi við ákvæði 43. gr.
2. Allar breytingartillögur samningsaðila skal senda GRETA sem skal leggja fyrir ráðherranefndina álit sitt á þeirri breytingu sem tillaga er gerð um.

3. Ráðherranefndin skal fjalla um breytingartillöguna og álitid sem GRETA leggur fram og getur samþykkt breytinguna að höfðu samráði við aðila að samningi þessum, að fengnu einróma samþykki þeirra.
4. Texti hvernar breytingar, sem ráðherranefndin samþykkir í samræmi við 3. mgr. þessarar greinar, skal framsendur samningsaðilum til staðfestingar.
5. Allar breytingartillögur, sem samþykktar eru skv. 3. mgr. þessarar greinar, öðlast gildi fyrsta dag næsta mánaðar eftir að liðinn er einn mánuður frá þeim degi þegar allir samningsaðilar hafa tilkynnt framkvæmdastjóra Evrópuráðsins um samþykki sitt.

X. KAFLI

Lokaákvæði.

42. gr.

Undirritun og gildistaka.

1. Samningur þessi skal liggja frammi til undirritunar fyrir aðildarríki Evrópuráðsins, ríki utan þess, sem hafa tekið þátt í gerð hans, og Evrópubandalagið.
2. Samningur þessi er með fyrirvara um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki. Skjöl um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki skulu afhent framkvæmdastjóra Evrópuráðsins til vörslu.
3. Samningur þessi öðlast gildi á fyrsta degi næsta mánaðar eftir að liðnir eru þrjú mánuðir frá þeim degi þegar tíu undirritunaraðilar, þ.m.t. að minnsta kosti átta aðildarríki Evrópuráðsins, hafa lýst sig samþykka því að vera bundnir af honum í samræmi við ákvæði undanfarandi málsgreinar.
4. Samningurinn öðlast gildi gagnvart hverju því ríki sem um getur í 1. mgr. eða Evrópubandalaginu, sem síðar lýsir sig samþykkt því að vera bundið af honum, á fyrsta degi næsta mánaðar eftir að liðnir eru þrjú mánuðir frá því að skjal um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki er afhent til vörslu.

43. gr.

Aðild að samningnum.

1. Eftir gildistöku þessa samnings getur ráðherranefnd Evrópuráðsins, að höfðu samráði við samningsaðila og að fengnu einróma samþykki þeirra, boðið hverju því ríki sem ekki er aðildarríki Evrópuráðsins og ekki hefur átt þátt í að semja samning þennan aðild að honum og skal ákvörðunin tekin með þeim meirihluta sem tilskilinn er í d-lið 20. gr. stofnskrár Evrópuráðsins og með samhljóða atkvæðum fulltrúa þeirra samningsaðila sem eiga rétt til setu í ráðherranefndinni.
2. Samningur þessi öðlast gildi gagnvart hverju því ríki sem gerist aðili að honum fyrsta dag næsta mánaðar eftir að liðnir eru þrjú mánuðir frá þeim degi þegar skjal þess um aðild er afhent framkvæmdastjóra Evrópuráðsins til vörslu.

44. gr.

Svæðisbundið gildissvið.

1. Hverju ríki eða Evrópubandalaginu er heimilt, við undirritun eða þegar það afhendir skjal sitt um fullgildingu, staðfestingu, samþykki eða aðild til vörslu, að tilgreina það eða þau yfirráðasvæði sem samningur þessi skal taka til.
2. Hver samningsaðili getur, hvenær sem er síðar, lýst því yfir við framkvæmdastjóra Evrópuráðsins, að samningur þessi nái einnig til hvaða annars yfirráðasvæðis sem tilgreint er í yfirlýsingunni enda annist hann milliríkjasamskipti fyrir þess hönd eða hafi heimild til að skuldbinda það. Samningurinn öðlast gildi, að því er slíkt yfirráðasvæði varðar, fyrsta dag næsta mánaðar eftir að liðnir eru þrjú mánuðir frá þeim degi þegar framkvæmdastjórinn veitir slíkri yfirlýsingu viðtöku.
3. Heimilt er að afturkalla hverja þá yfirlýsingu sem er gefin samkvæmt tveimur undanfarandi málsgreinum og varðar hvert það yfirráðasvæði sem þar er tilgreint með tilkynningu til framkvæmdastjóra Evrópuráðsins. Afturköllunin tekur gildi fyrsta dag næsta mánaðar eftir að liðnir eru þrjú mánuðir frá þeim degi þegar framkvæmdastjórinn veitir slíkri tilkynningu viðtöku.

45. gr.

Fyrirvarar.

Óheimilt er að gera fyrirvara við ákvæði samnings þessa, að undanskildum ákvæðum 2. mgr. 31. gr.

46. gr.

Uppsögn.

1. Hver samningsaðili getur, hvenær sem er, sagt upp samningi þessum með tilkynningu til framkvæmdastjóra Evrópuráðsins.
2. Uppsögnin tekur gildi fyrsta dag næsta mánaðar eftir að liðnir eru þrír mánuðir frá þeim degi þegar framkvæmdastjórinn veitir tilkynningunni viðtöku.

47. gr.

Tilkynning.

Framkvæmdastjóri Evrópuráðsins skal tilkynna aðildarríkjum Evrópuráðsins, undirritunarríkjum, samningsríkjum, Evrópubandalaginu og ríkjum sem boðið er að undirrita samning þennan skv. ákvæðum 42. gr. og þeim ríkjum sem boðin er aðild að samningi þessum skv. ákvæðum 43. gr. um eftirfarandi atriði:

- a) sérhverja undirritun,
- b) afhendingu sérhvers skjals um fullgildingu, staðfestingu, samþykki eða aðild,
- c) sérhvern gildistökudag samnings þessa skv. 42. og 43. gr.,
- d) allar breytingar, sem samþykktar eru skv. 41. gr., og gildistökudag slíkra breytinga,
- e) sérhverja uppsögn ákvæðum 46. gr. til fullnustu,
- f) sérhvern annan gerning, tilkynningu eða orðsendingu er varðar samning þennan,
- g) sérhvern fyrirvara sem gerður er skv. 45. gr.

Þessu til staðfestu hafa undirrituð, sem til þess hafa fullt umboð, undirritað samning þennan.

Gjört í Varsjá 16. maí 2005 í einu eintaki á ensku og frönsku, sem skal afhent skjalasafni Evrópuráðsins til vörslu, og eru báðir textarnir jafngildir. Framkvæmdastjóri Evrópuráðsins skal senda hverju aðildarríki Evrópuráðsins, hverju ríki utan þess, sem hefur tekið þátt í gerð samnings þessa, Evrópubandalaginu og hverju ríki, sem boðið er að gerast aðili að samningi þessum, staðfest endurrit.

**COUNCIL OF EUROPE CONVENTION
on Action against Trafficking in Human Beings**

Warsaw, 16.V.2005

Preamble

The member States of the Council of Europe and the other Signatories hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Considering that trafficking in human beings constitutes a violation of human rights and an offence to the dignity and the integrity of the human being;

Considering that trafficking in human beings may result in slavery for victims;

Considering that respect for victims' rights, protection of victims and action to combat trafficking in human beings must be the paramount objectives;

Considering that all actions or initiatives against trafficking in human beings must be non-discriminatory, take gender equality into account as well as a child-rights approach;

Recalling the declarations by the Ministers for Foreign Affairs of the Member States at the 112th (14-15 May 2003) and the 114th (12-13 May 2004) Sessions of the Committee of Ministers calling for reinforced action by the Council of Europe on trafficking in human beings;

Bearing in mind the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950) and its protocols;

Bearing in mind the following recommendations of the Committee of Ministers to member states of the Council of Europe: Recommendation No. R (91) 11 on sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults; Recommendation No. R (97) 13 concerning intimidation of witnesses and the rights of the defence; Recommendation No. R (2000) 11 on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation and Recommendation Rec (2001) 16 on the protection of children against sexual exploitation; Recommendation Rec (2002) 5 on the protection of women against violence;

Bearing in mind the following recommendations of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe: Recommendation 1325 (1997) on traffic in women and forced prostitution in Council of Europe member states; Recommendation 1450 (2000) on violence against women in Europe; Recommendation 1545 (2002) on a campaign against trafficking in women; Recommendation 1610 (2003) on migration connected with trafficking in women and prostitution; Recommendation 1611 (2003) on trafficking in organs in Europe; Recommendation 1663 (2004) Domestic slavery: servitude, au pairs and mail-order brides;

Bearing in mind the European Union Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, the European Union Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings and the European Union Council Directive of 29 April 2004 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities;

Taking due account of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocol thereto to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children with a view to improving the protection which they afford and developing the standards established by them;

Taking due account of the other international legal instruments relevant in the field of action against trafficking in human beings;

Taking into account the need to prepare a comprehensive international legal instrument focusing on the human rights of victims of trafficking and setting up a specific monitoring mechanism,

Have agreed as follows:

CHAPTER I

Purposes, scope, non-discrimination principle and definitions

Article 1

Purposes of the Convention

1. The purposes of this Convention are:
 - a) to prevent and combat trafficking in human beings, while guaranteeing gender equality;
 - b) to protect the human rights of the victims of trafficking, design a comprehensive framework for the protection and assistance of victims and witnesses, while guaranteeing gender equality, as well as to ensure effective investigation and prosecution;
 - c) to promote international cooperation on action against trafficking in human beings.
2. In order to ensure effective implementation of its provisions by the Parties, this Convention sets up a specific monitoring mechanism.

Article 2

Scope

This Convention shall apply to all forms of trafficking in human beings, whether national or transnational, whether or not connected with organised crime.

Article 3

Non-discrimination principle

The implementation of the provisions of this Convention by Parties, in particular the enjoyment of measures to protect and promote the rights of victims, shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.

Article 4

Definitions

For the purposes of this Convention:

- a) "Trafficking in human beings" shall mean the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs;
- b) The consent of a victim of "trafficking in human beings" to the intended exploitation set forth in subparagraph (a) of this article shall be irrelevant where any of the means set forth in subparagraph (a) have been used;
- c) The recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of a child for the purpose of exploitation shall be considered "trafficking in human beings" even if this does not involve any of the means set forth in subparagraph (a) of this article;
- d) "Child" shall mean any person under eighteen years of age;
- e) "Victim" shall mean any natural person who is subject to trafficking in human beings as defined in this article.

CHAPTER II
Prevention, co-operation and other measures

Article 5

Prevention of trafficking in human beings

1. Each Party shall take measures to establish or strengthen national co-ordination between the various bodies responsible for preventing and combating trafficking in human beings.
2. Each Party shall establish and/or strengthen effective policies and programmes to prevent trafficking in human beings, by such means as: research, information, awareness raising and education campaigns, social and economic initiatives and training programmes, in particular for persons vulnerable to trafficking and for professionals concerned with trafficking in human beings.
3. Each Party shall promote a Human Rights-based approach and shall use gender mainstreaming and a child-sensitive approach in the development, implementation and assessment of all the policies and programmes referred to in paragraph 2.
4. Each Party shall take appropriate measures, as may be necessary, to enable migration to take place legally, in particular through dissemination of accurate information by relevant offices, on the conditions enabling the legal entry in and stay on its territory.
5. Each Party shall take specific measures to reduce children's vulnerability to trafficking, notably by creating a protective environment for them.
6. Measures established in accordance with this article shall involve, where appropriate, non-governmental organisations, other relevant organisations and other elements of civil society committed to the prevention of trafficking in human beings and victim protection or assistance.

Article 6

Measures to discourage the demand

To discourage the demand that fosters all forms of exploitation of persons, especially women and children, that leads to trafficking, each Party shall adopt or strengthen legislative, administrative, educational, social, cultural or other measures including:

- a) research on best practices, methods and strategies;
- b) raising awareness of the responsibility and important role of media and civil society in identifying the demand as one of the root causes of trafficking in human beings;
- c) target information campaigns involving, as appropriate, inter alia, public authorities and policy makers;
- d) preventive measures, including educational programmes for boys and girls during their schooling, which stress the unacceptable nature of discrimination based on sex, and its disastrous consequences, the importance of gender equality and the dignity and integrity of every human being.

Article 7

Border measures

1. Without prejudice to international commitments in relation to the free movement of persons, Parties shall strengthen, to the extent possible, such border controls as may be necessary to prevent and detect trafficking in human beings.
2. Each Party shall adopt legislative or other appropriate measures to prevent, to the extent possible, means of transport operated by commercial carriers from being used in the commission of offences established in accordance with this Convention.
3. Where appropriate, and without prejudice to applicable international conventions, such measures shall include establishing the obligation of commercial carriers, including any transportation company or the owner or operator of any means of transport, to ascertain that all passengers are in possession of the travel documents required for entry into the receiving State.
4. Each Party shall take the necessary measures, in accordance with its internal law, to provide for sanctions in cases of violation of the obligation set forth in paragraph 3 of this article.

5. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to permit, in accordance with its internal law, the denial of entry or revocation of visas of persons implicated in the commission of offences established in accordance with this Convention.
6. Parties shall strengthen co-operation among border control agencies by, *inter alia*, establishing and maintaining direct channels of communication.

Article 8

Security and control of documents

Each Party shall adopt such measures as may be necessary:

- a) To ensure that travel or identity documents issued by it are of such quality that they cannot easily be misused and cannot readily be falsified or unlawfully altered, replicated or issued; and
- b) To ensure the integrity and security of travel or identity documents issued by or on behalf of the Party and to prevent their unlawful creation and issuance.

Article 9

Legitimacy and validity of documents

At the request of another Party, a Party shall, in accordance with its internal law, verify within a reasonable time the legitimacy and validity of travel or identity documents issued or purported to have been issued in its name and suspected of being used for trafficking in human beings.

CHAPTER III

Measures to protect and promote the rights of victims, guaranteeing gender equality

Article 10

Identification of the victims

1. Each Party shall provide its competent authorities with persons who are trained and qualified in preventing and combating trafficking in human beings, in identifying and helping victims, including children, and shall ensure that the different authorities collaborate with each other as well as with relevant support organisations, so that victims can be identified in a procedure duly taking into account the special situation of women and child victims and, in appropriate cases, issued with residence permits under the conditions provided for in Article 14 of the present Convention.
2. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to identify victims as appropriate in collaboration with other Parties and relevant support organisations. Each Party shall ensure that, if the competent authorities have reasonable grounds to believe that a person has been victim of trafficking in human beings, that person shall not be removed from its territory until the identification process as victim of an offence provided for in Article 18 of this Convention has been completed by the competent authorities and shall likewise ensure that that person receives the assistance provided for in Article 12, paragraphs 1 and 2.
3. When the age of the victim is uncertain and there are reasons to believe that the victim is a child, he or she shall be presumed to be a child and shall be accorded special protection measures pending verification of his/her age.
4. As soon as an unaccompanied child is identified as a victim, each Party shall:
 - a) provide for representation of the child by a legal guardian, organisation or authority which shall act in the best interests of that child;
 - b) take the necessary steps to establish his/her identity and nationality;
 - c) make every effort to locate his/her family when this is in the best interests of the child.

Article 11

Protection of private life

1. Each Party shall protect the private life and identity of victims. Personal data regarding them shall be stored and used in conformity with the conditions provided for by the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108).

2. Each Party shall adopt measures to ensure, in particular, that the identity, or details allowing the identification, of a child victim of trafficking are not made publicly known, through the media or by any other means, except, in exceptional circumstances, in order to facilitate the tracing of family members or otherwise secure the well-being and protection of the child.
3. Each Party shall consider adopting, in accordance with Article 10 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as interpreted by the European Court of Human Rights, measures aimed at encouraging the media to protect the private life and identity of victims through self-regulation or through regulatory or co-regulatory measures.

Article 12

Assistance to victims

1. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to assist victims in their physical, psychological and social recovery. Such assistance shall include at least:
 - a) standards of living capable of ensuring their subsistence, through such measures as: appropriate and secure accommodation, psychological and material assistance;
 - b) access to emergency medical treatment;
 - c) translation and interpretation services, when appropriate;
 - d) counselling and information, in particular as regards their legal rights and the services available to them, in a language that they can understand;
 - e) assistance to enable their rights and interests to be presented and considered at appropriate stages of criminal proceedings against offenders;
 - f) access to education for children.
2. Each Party shall take due account of the victim's safety and protection needs.
3. In addition, each Party shall provide necessary medical or other assistance to victims lawfully resident within its territory who do not have adequate resources and need such help.
4. Each Party shall adopt the rules under which victims lawfully resident within its territory shall be authorised to have access to the labour market, to vocational training and education.
5. Each Party shall take measures, where appropriate and under the conditions provided for by its internal law, to co-operate with non-governmental organisations, other relevant organisations or other elements of civil society engaged in assistance to victims.
6. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to ensure that assistance to a victim is not made conditional on his or her willingness to act as a witness.
7. For the implementation of the provisions set out in this article, each Party shall ensure that services are provided on a consensual and informed basis, taking due account of the special needs of persons in a vulnerable position and the rights of children in terms of accommodation, education and appropriate health care.

Article 13

Recovery and reflection period

1. Each Party shall provide in its internal law a recovery and reflection period of at least 30 days, when there are reasonable grounds to believe that the person concerned is a victim. Such a period shall be sufficient for the person concerned to recover and escape the influence of traffickers and/or to take an informed decision on cooperating with the competent authorities. During this period it shall not be possible to enforce any expulsion order against him or her. This provision is without prejudice to the activities carried out by the competent authorities in all phases of the relevant national proceedings, and in particular when investigating and prosecuting the offences concerned. During this period, the Parties shall authorise the persons concerned to stay in their territory.
2. During this period, the persons referred to in paragraph 1 of this Article shall be entitled to the measures contained in Article 12, paragraphs 1 and 2.
3. The Parties are not bound to observe this period if grounds of public order prevent it or if it is found that victim status is being claimed improperly.

Article 14

Residence permit

1. Each Party shall issue a renewable residence permit to victims, in one or other of the two following situations or in both:
 - a) the competent authority considers that their stay is necessary owing to their personal situation;
 - b) the competent authority considers that their stay is necessary for the purpose of their co-operation with the competent authorities in investigation or criminal proceedings.
2. The residence permit for child victims, when legally necessary, shall be issued in accordance with the best interests of the child and, where appropriate, renewed under the same conditions.
3. The non-renewal or withdrawal of a residence permit is subject to the conditions provided for by the internal law of the Party.
4. If a victim submits an application for another kind of residence permit, the Party concerned shall take into account that he or she holds, or has held, a residence permit in conformity with paragraph 1.
5. Having regard to the obligations of Parties to which Article 40 of this Convention refers, each Party shall ensure that granting of a permit according to this provision shall be without prejudice to the right to seek and enjoy asylum.

Article 15

Compensation and legal redress

1. Each Party shall ensure that victims have access, as from their first contact with the competent authorities, to information on relevant judicial and administrative proceedings in a language which they can understand.
2. Each Party shall provide, in its internal law, for the right to legal assistance and to free legal aid for victims under the conditions provided by its internal law.
3. Each Party shall provide, in its internal law, for the right of victims to compensation from the perpetrators.
4. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to guarantee compensation for victims in accordance with the conditions under its internal law, for instance through the establishment of a fund for victim compensation or measures or programmes aimed at social assistance and social integration of victims, which could be funded by the assets resulting from the application of measures provided in Article 23.

Article 16

Repatriation and return of victims

1. The Party of which a victim is a national or in which that person had the right of permanent residence at the time of entry into the territory of the receiving Party shall, with due regard for his or her rights, safety and dignity, facilitate and accept, his or her return without undue or unreasonable delay.
2. When a Party returns a victim to another State, such return shall be with due regard for the rights, safety and dignity of that person and for the status of any legal proceedings related to the fact that the person is a victim, and shall preferably be voluntary.
3. At the request of a receiving Party, a requested Party shall verify whether a person is its national or had the right of permanent residence in its territory at the time of entry into the territory of the receiving Party.
4. In order to facilitate the return of a victim who is without proper documentation, the Party of which that person is a national or in which he or she had the right of permanent residence at the time of entry into the territory of the receiving Party shall agree to issue, at the request of the receiving Party, such travel documents or other authorisation as may be necessary to enable the person to travel to and re-enter its territory.
5. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to establish repatriation programmes, involving relevant national or international institutions and non governmental organisations. These programmes aim at avoiding re-victimisation. Each Party should

make its best effort to favour the reintegration of victims into the society of the State of return, including reintegration into the education system and the labour market, in particular through the acquisition and improvement of their professional skills. With regard to children, these programmes should include enjoyment of the right to education and measures to secure adequate care or receipt by the family or appropriate care structures.

6. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to make available to victims, where appropriate in co-operation with any other Party concerned, contact information of structures that can assist them in the country where they are returned or repatriated, such as law enforcement offices, non-governmental organisations, legal professions able to provide counselling and social welfare agencies.
7. Child victims shall not be returned to a State, if there is indication, following a risk and security assessment, that such return would not be in the best interests of the child.

Article 17

Gender equality

Each Party shall, in applying measures referred to in this chapter, aim to promote gender equality and use gender mainstreaming in the development, implementation and assessment of the measures.

CHAPTER IV

Substantive criminal law

Article 18

Criminalisation of trafficking in human beings

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences the conduct contained in article 4 of this Convention, when committed intentionally.

Article 19

Criminalisation of the use of services of a victim

Each Party shall consider adopting such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences under its internal law, the use of services which are the object of exploitation as referred to in Article 4 paragraph a of this Convention, with the knowledge that the person is a victim of trafficking in human beings.

Article 20

Criminalisation of acts relating to travel or identity documents

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences the following conducts, when committed intentionally and for the purpose of enabling the trafficking in human beings:

- a) forging a travel or identity document;
- b) procuring or providing such a document;
- c) retaining, removing, concealing, damaging or destroying a travel or identity document of another person.

Article 21

Attempt and aiding or abetting

1. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences when committed intentionally, aiding or abetting the commission of any of the offences established in accordance with Articles 18 and 20 of the present Convention.
2. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences when committed intentionally, an attempt to commit the offences established in accordance with Articles 18 and 20, paragraph a, of this Convention.

Article 22

Corporate liability

1. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to ensure that a legal person can be held liable for a criminal offence established in accordance with this Convention, committed for its benefit by any natural person, acting either individually or as part of an organ of the legal person, who has a leading position within the legal person, based on:
 - a) a power of representation of the legal person;
 - b) an authority to take decisions on behalf of the legal person;
 - c) an authority to exercise control within the legal person.
2. Apart from the cases already provided for in paragraph 1, each Party shall take the measures necessary to ensure that a legal person can be held liable where the lack of supervision or control by a natural person referred to in paragraph 1 has made possible the commission of a criminal offence established in accordance with this Convention for the benefit of that legal person by a natural person acting under its authority.
3. Subject to the legal principles of the Party, the liability of a legal person may be criminal, civil or administrative.
4. Such liability shall be without prejudice to the criminal liability of the natural persons who have committed the offence.

Article 23

Sanctions and measures

1. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to ensure that the criminal offences established in accordance with Articles 18 to 21 are punishable by effective, proportionate and dissuasive sanctions. These sanctions shall include, for criminal offences established in accordance with Article 18 when committed by natural persons, penalties involving deprivation of liberty which can give rise to extradition.
2. Each Party shall ensure that legal persons held liable in accordance with Article 22 shall be subject to effective, proportionate and dissuasive criminal or non-criminal sanctions or measures, including monetary sanctions.
3. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to enable it to confiscate or otherwise deprive the instrumentalities and proceeds of criminal offences established in accordance with Articles 18 and 20, paragraph a, of this Convention, or property the value of which corresponds to such proceeds.
4. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to enable the temporary or permanent closure of any establishment which was used to carry out trafficking in human beings, without prejudice to the rights of *bona fide* third parties or to deny the perpetrator, temporary or permanently, the exercise of the activity in the course of which this offence was committed.

Article 24

Aggravating circumstances

Each Party shall ensure that the following circumstances are regarded as aggravating circumstances in the determination of the penalty for offences established in accordance with Article 18 of this Convention:

- a) the offence deliberately or by gross negligence endangered the life of the victim;
- b) the offence was committed against a child;
- c) the offence was committed by a public official in the performance of her/his duties;
- d) the offence was committed within the framework of a criminal organisation.

Article 25

Previous convictions

Each Party shall adopt such legislative and other measures providing for the possibility to take into account final sentences passed by another Party in relation to offences established in accordance with this Convention when determining the penalty.

Article 26

Non-punishment provision

Each Party shall, in accordance with the basic principles of its legal system, provide for the possibility of not imposing penalties on victims for their involvement in unlawful activities, to the extent that they have been compelled to do so.

CHAPTER V

Investigation, prosecution and procedural law

Article 27

Ex parte and ex officio applications

1. Each Party shall ensure that investigations into or prosecution of offences established in accordance with this Convention shall not be dependent upon the report or accusation made by a victim, at least when the offence was committed in whole or in part on its territory.
2. Each Party shall ensure that victims of an offence in the territory of a Party other than the one where they reside may make a complaint before the competent authorities of their State of residence. The competent authority to which the complaint is made, insofar as it does not itself have competence in this respect, shall transmit it without delay to the competent authority of the Party in the territory in which the offence was committed. The complaint shall be dealt with in accordance with the internal law of the Party in which the offence was committed.
3. Each Party shall ensure, by means of legislative or other measures, in accordance with the conditions provided for by its internal law, to any group, foundation, association or non-governmental organisations which aims at fighting trafficking in human beings or protection of human rights, the possibility to assist and/or support the victim with his or her consent during criminal proceedings concerning the offence established in accordance with Article 18 of this Convention.

Article 28

Protection of victims, witnesses and collaborators with the judicial authorities

1. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to provide effective and appropriate protection from potential retaliation or intimidation in particular during and after investigation and prosecution of perpetrators, for:
 - a) Victims;
 - b) As appropriate, those who report the criminal offences established in accordance with Article 18 of this Convention or otherwise co-operate with the investigating or prosecuting authorities;
 - c) witnesses who give testimony concerning criminal offences established in accordance with Article 18 of this Convention;
 - d) when necessary, members of the family of persons referred to in subparagraphs a and c.
2. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to ensure and to offer various kinds of protection. This may include physical protection, relocation, identity change and assistance in obtaining jobs.
3. A child victim shall be afforded special protection measures taking into account the best interests of the child.
4. Each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to provide, when necessary, appropriate protection from potential retaliation or intimidation in particular during and after investigation and prosecution of perpetrators, for members of groups, foundations,

associations or non-governmental organisations which carry out the activities set out in Article 27, paragraph 3.

5. Each Party shall consider entering into agreements or arrangements with other States for the implementation of this article.

Article 29

Specialised authorities and co-ordinating bodies

1. Each Party shall adopt such measures as may be necessary to ensure that persons or entities are specialised in the fight against trafficking and the protection of victims. Such persons or entities shall have the necessary independence in accordance with the fundamental principles of the legal system of the Party, in order for them to be able to carry out their functions effectively and free from any undue pressure. Such persons or the staffs of such entities shall have adequate training and financial resources for their tasks.
2. Each Party shall adopt such measures as may be necessary to ensure co-ordination of the policies and actions of their governments' departments and other public agencies against trafficking in human beings, where appropriate, through setting up co-ordinating bodies.
3. Each Party shall provide or strengthen training for relevant officials in the prevention of and fight against trafficking in human beings, including Human Rights training. The training may be agency-specific and shall, as appropriate, focus on: methods used in preventing such trafficking, prosecuting the traffickers and protecting the rights of the victims, including protecting the victims from the traffickers.
4. Each Party shall consider appointing National Rapporteurs or other mechanisms for monitoring the anti-trafficking activities of State institutions and the implementation of national legislation requirements.

Article 30

Court proceedings

In accordance with the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, in particular Article 6, each Party shall adopt such legislative or other measures as may be necessary to ensure in the course of judicial proceedings:

- a) the protection of victims' private life and, where appropriate, identity;
 - b) victims' safety and protection from intimidation,
- in accordance with the conditions under its internal law and, in the case of child victims, by taking special care of children's needs and ensuring their right to special protection measures.

Article 31

Jurisdiction

1. Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to establish jurisdiction over any offence established in accordance with this Convention, when the offence is committed:
 - a) in its territory; or
 - b) on board a ship flying the flag of that Party; or
 - c) on board an aircraft registered under the laws of that Party; or
 - d) by one of its nationals or by a stateless person who has his or her habitual residence in its territory, if the offence is punishable under criminal law where it was committed or if the offence is committed outside the territorial jurisdiction of any State;
 - e) against one of its nationals.
2. Each Party may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it reserves the right not to apply or to apply only in specific cases or conditions the jurisdiction rules laid down in paragraphs 1 (d) and (e) of this article or any part thereof.

3. Each Party shall adopt such measures as may be necessary to establish jurisdiction over the offences referred to in this Convention, in cases where an alleged offender is present in its territory and it does not extradite him/her to another Party, solely on the basis of his/her nationality, after a request for extradition.
4. When more than one Party claims jurisdiction over an alleged offence established in accordance with this Convention, the Parties involved shall, where appropriate, consult with a view to determining the most appropriate jurisdiction for prosecution.
5. Without prejudice to the general norms of international law, this Convention does not exclude any criminal jurisdiction exercised by a Party in accordance with internal law.

CHAPTER VI

International co-operation and co-operation with civil society

Article 32

General principles and measures for international co-operation

The Parties shall co-operate with each other, in accordance with the provisions of this Convention, and through application of relevant applicable international and regional instruments, arrangements agreed on the basis of uniform or reciprocal legislation and internal laws, to the widest extent possible, for the purpose of:

- preventing and combating trafficking in human beings;
- protecting and providing assistance to victims;
- investigations or proceedings concerning criminal offences established in accordance with this Convention.

Article 33

Measures relating to endangered or missing persons

1. When a Party, on the basis of the information at its disposal has reasonable grounds to believe that the life, the freedom or the physical integrity of a person referred to in Article 28, paragraph 1, is in immediate danger on the territory of another Party, the Party that has the information shall, in such a case of emergency, transmit it without delay to the latter so as to take the appropriate protection measures.
2. The Parties to this Convention may consider reinforcing their co-operation in the search for missing people, in particular for missing children, if the information available leads them to believe that she/he is a victim of trafficking in human beings. To this end, the Parties may conclude bilateral or multilateral treaties with each other.

Article 34

Information

1. The requested Party shall promptly inform the requesting Party of the final result of the action taken under this chapter. The requested Party shall also promptly inform the requesting Party of any circumstances which render impossible the carrying out of the action sought or are likely to delay it significantly.
2. A Party may, within the limits of its internal law, without prior request, forward to another Party information obtained within the framework of its own investigations when it considers that the disclosure of such information might assist the receiving Party in initiating or carrying out investigations or proceedings concerning criminal offences established in accordance with this Convention or might lead to a request for co-operation by that Party under this chapter.
3. Prior to providing such information, the providing Party may request that it be kept confidential or used subject to conditions. If the receiving Party cannot comply with such request, it shall notify the providing Party, which shall then determine whether the information should nevertheless be provided. If the receiving Party accepts the information subject to the conditions, it shall be bound by them.

4. All information requested concerning Articles 13, 14 and 16, necessary to provide the rights conferred by these Articles, shall be transmitted at the request of the Party concerned without delay with due respect to Article 11 of the present Convention.

Article 35

Co-operation with civil society

Each Party shall encourage state authorities and public officials, to co-operate with non-governmental organisations, other relevant organisations and members of civil society, in establishing strategic partnerships with the aim of achieving the purpose of this Convention.

CHAPTER VII

Monitoring mechanism

Article 36

Group of experts on action against trafficking in human beings

1. The Group of experts on action against trafficking in human beings (hereinafter referred to as "GRETA"), shall monitor the implementation of this Convention by the Parties.
2. GRETA shall be composed of a minimum of 10 members and a maximum of 15 members, taking into account a gender and geographical balance, as well as a multidisciplinary expertise. They shall be elected by the Committee of the Parties for a term of office of 4 years, renewable once, chosen from amongst nationals of the States Parties to this Convention.
3. The election of the members of GRETA shall be based on the following principles:
 - a) they shall be chosen from among persons of high moral character, known for their recognised competence in the fields of Human Rights, assistance and protection of victims and of action against trafficking in human beings or having professional experience in the areas covered by this Convention;
 - b) they shall sit in their individual capacity and shall be independent and impartial in the exercise of their functions and shall be available to carry out their duties in an effective manner;
 - c) no two members of GRETA may be nationals of the same State;
 - d) they should represent the main legal systems.
4. The election procedure of the members of GRETA shall be determined by the Committee of Ministers, after consulting with and obtaining the unanimous consent of the Parties to the Convention, within a period of one year following the entry into force of this Convention. GRETA shall adopt its own rules of procedure.

Article 37

Committee of the Parties

1. The Committee of the Parties shall be composed of the representatives on the Committee of Ministers of the Council of Europe of the member States Parties to the Convention and representatives of the Parties to the Convention, which are not members of the Council of Europe.
2. The Committee of the Parties shall be convened by the Secretary General of the Council of Europe. Its first meeting shall be held within a period of one year following the entry into force of this Convention in order to elect the members of GRETA. It shall subsequently meet whenever one-third of the Parties, the President of GRETA or the Secretary General so requests.
3. The Committee of the Parties shall adopt its own rules of procedure.

Article 38

Procedure

1. The evaluation procedure shall concern the Parties to the Convention and be divided in rounds, the length of which is determined by GRETA. At the beginning of each round GRETA shall select the specific provisions on which the evaluation procedure shall be based.
2. GRETA shall define the most appropriate means to carry out this evaluation. GRETA may in particular adopt a questionnaire for each evaluation round, which may serve as a basis for the evaluation of the implementation by the Parties of the present Convention. Such a questionnaire

shall be addressed to all Parties. Parties shall respond to this questionnaire, as well as to any other request of information from GRETA.

3. GRETA may request information from civil society.
4. GRETA may subsidiarily organise, in co-operation with the national authorities and the “contact person” appointed by the latter, and, if necessary, with the assistance of independent national experts, country visits. During these visits, GRETA may be assisted by specialists in specific fields.
5. GRETA shall prepare a draft report containing its analysis concerning the implementation of the provisions on which the evaluation is based, as well as its suggestions and proposals concerning the way in which the Party concerned may deal with the problems which have been identified. The draft report shall be transmitted for comments to the Party which undergoes the evaluation. Its comments are taken into account by GRETA when establishing its report.
6. On this basis, GRETA shall adopt its report and conclusions concerning the measures taken by the Party concerned to implement the provisions of the present Convention. This report and conclusions shall be sent to the Party concerned and to the Committee of the Parties. The report and conclusions of GRETA shall be made public as from their adoption, together with eventual comments by the Party concerned.
7. Without prejudice to the procedure of paragraphs 1 to 6 of this article, the Committee of the Parties may adopt, on the basis of the report and conclusions of GRETA, recommendations addressed to this Party (a) concerning the measures to be taken to implement the conclusions of GRETA, if necessary setting a date for submitting information on their implementation, and (b) aiming at promoting co-operation with that Party for the proper implementation of the present Convention.

CHAPTER VIII

Relationship with other international instruments

Article 39

Relationship with the Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the United Nations Convention against transnational organised crime

This Convention shall not affect the rights and obligations derived from the provisions of the Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the United Nations Convention against transnational organised crime, and is intended to enhance the protection afforded by it and develop the standards contained therein.

Article 40

Relationship with other international instruments

1. This Convention shall not affect the rights and obligations derived from other international instruments to which Parties to the present Convention are Parties or shall become Parties and which contain provisions on matters governed by this Convention and which ensure greater protection and assistance for victims of trafficking.
2. The Parties to the Convention may conclude bilateral or multilateral agreements with one another on the matters dealt with in this Convention, for purposes of supplementing or strengthening its provisions or facilitating the application of the principles embodied in it.
3. Parties which are members of the European Union shall, in their mutual relations, apply Community and European Union rules in so far as there are Community or European Union rules governing the particular subject concerned and applicable to the specific case, without prejudice to the object and purpose of the present Convention and without prejudice to its full application with other Parties.
4. Nothing in this Convention shall affect the rights, obligations and responsibilities of States and individuals under international law, including international humanitarian law and international human rights law and, in particular, where applicable, the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees and the principle of *non-refoulement* as contained therein.

CHAPTER IX
Amendments to the Convention

Article 41

Amendments

1. Any proposal for an amendment to this Convention presented by a Party shall be communicated to the Secretary General of the Council of Europe and forwarded by him or her to the member States of the Council of Europe, any signatory, any State Party, the European Community, to any State invited to sign this Convention in accordance with the provisions of Article 42 and to any State invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 43.
2. Any amendment proposed by a Party shall be communicated to GRETA, which shall submit to the Committee of Ministers its opinion on that proposed amendment.
3. The Committee of Ministers shall consider the proposed amendment and the opinion submitted by GRETA and, following consultation of the Parties to this Convention and after obtaining their unanimous consent, may adopt the amendment.
4. The text of any amendment adopted by the Committee of Ministers in accordance with paragraph 3 of this article shall be forwarded to the Parties for acceptance.
5. Any amendment adopted in accordance with paragraph 3 of this article shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which all Parties have informed the Secretary General that they have accepted it.

Chapter X

Final clauses

Article 42

Signature and entry into force

1. This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe, the non member States which have participated in its elaboration and the European Community.
2. This Convention is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.
3. This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which 10 Signatories, including at least 8 member States of the Council of Europe, have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of the preceding paragraph.
4. In respect of any State mentioned in paragraph 1 or the European Community, which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 43

Accession to the Convention

1. After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe may, after consultation of the Parties to this Convention and obtaining their unanimous consent, invite any non-member State of the Council of Europe, which has not participated in the elaboration of the Convention, to accede to this Convention by a decision taken by the majority provided for in Article 20 *d.* of the Statute of the Council of Europe, and by unanimous vote of the representatives of the Contracting States entitled to sit on the Committee of Ministers.
2. In respect of any acceding State, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 44

Territorial application

1. Any State or the European Community may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.
2. Any Party may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration and for whose international relations it is responsible or on whose behalf it is authorised to give undertakings. In respect of such territory, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.
3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 45

Reservations

No reservation may be made in respect of any provision of this Convention, with the exception of the reservation of Article 31, paragraph 2.

Article 46

Denunciation

1. Any Party may, at any time, denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 47

Notification

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe, any State signatory, any State Party, the European Community, to any State invited to sign this Convention in accordance with the provisions of Article 42 and to any State invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 43 of:

- a) any signature;
- b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c) any date of entry into force of this Convention in accordance with Articles 42 and 43;
- d) any amendment adopted in accordance with Article 41 and the date on which such an amendment enters into force;
- e) any denunciation made in pursuance of the provisions of Article 46;
- f) any other act, notification or communication relating to this Convention
- g) any reservation made under Article 45.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

Done at Warsaw, this 16th day of May 2005, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe, to the non-member States which have participated in the elaboration of this Convention, to the European Community and to any State invited to accede to this Convention.